

І п'ята складова методичної системи - *атестація* (комп'ютерне тестування) проводилась через тестуючий модуль оболонки для дистанційного навчання Moodle [9], яка була адаптована і розгорнута на платформі Windows Server 2003.

Висновки. Таким чином, використання Інтернет-орієнтованих засобів навчання при вивченні теоретичної механіки дало можливість забезпечити належний рівень самостійності у виборі темпу навчання, створити умови для унаочнення набутих знань з теоретичної фізики, що привело до підвищення успішності студентів-математиків з теоретичної механіки. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Пріоритетом у цьому напрямку, на нашу думку, є розробка спеціального програмного забезпечення віддаленої ідентифікації особи, що навчається через Інтернет.

Література

1. Кофман Ю. Р. Обучающая система с элементами искусственного интеллекта – четвертая революция в методах обучения, - М.: Науква. 2007, 96 с.
2. Гаврилова Т. А. Базы знаний интеллектуальных систем /Т. А. Гаврилова, и др./ СПб: Питер, 2000. - 384 с.
3. Система Maxima [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://maxima.sourceforge.net/>
4. Система Scilab [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.scilab.org/>
5. Система GNU Octave [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.gnu.org/software/octave/>
6. Система SMath Studio [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://ru.smath.info/forum/>
7. Система Sage [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.sagemath.org/>
8. Система SciDAVis [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.scidavis.sourceforge.net>
9. Система Open Source Course Management System for Online Learning [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://moodle.org>

Стаття надійшла до редакції 18.04.2011 р.

УДК 378.147:91

Бондаренко О. В.

кандидат пед. наук,

Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядається проблема формування культури економічного мислення майбутніх учителів географії. Автором аналізуються різні підходи до визначення понять «економічне мислення» та «економічна культура».

Ключові слова: *економічне мислення, економічна культура.*

В статье рассматривается проблема формирования культуры экономического мышления будущих учителей географии. Автор анализирует различные подходы к определению понятий «экономическое мышление» и «экономическая культура».

Ключевые слова: экономическое мышление, экономическая культура.

The problem of formation of Geography teachers-to-be economic thinking culture is considered in the paper, The author dwells on various approaches to defining the terms 'economic thinking' and 'economic culture'.

Key words: economic thinking, economic culture.

Постановка проблеми. У ряді нормативних документів, які визначають стратегію та основні напрями функціонування освіти, зокрема в «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті» зазначається, що одним із нагальних завдань, які стоять перед вітчизняними вищими навчальними закладами є створення умов, які б допомогли сформувати професійно-економічне мислення молодих вчителів, підвищення їх інтелектуального потенціалу, підготовка до здійснення економічного виховання учня.

Потенційні можливості у вирішенні даних освітніх завдань мають географічні дисципліни, під час вивчення яких майбутні вчителі знайомляться з особливостями національної економіки, міжнародного географічного поділу праці, сучасної просторової структури економіки та галузевої структури господарства і т. п.

Провідна роль у вирішенні проблеми підвищення рівня сформованості економічного мислення людини належить школі, як загальноосвітній так і вищій. Як зазначає С. Лукаш, «у межах школи учні не можуть досягти такого рівня його сформованості, при якому будуть готові самостійно вирішувати складні соціально-економічні проблеми сучасності, – для цього потрібний досвід і спеціальні знання. Завдання полягає в тому, щоб вони, поступово оволодівши мінімумом теоретичних положень, навчилися розуміти економічні проблеми, самостійно їх аналізувати, оперувати економічними знаннями та застосовувати їх на практиці» [1, с. 3]. Тим не менш, формування початкового рівня економічної культури учнів залежить від рівня сформованості економічної культури педагога, рівня культури його економічного мислення.

Аналіз наукових досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми. Вивчення та аналіз наукової літератури свідчить, що окремим аспектам досліджуваної проблеми присвячені праці багатьох психологів та педагогів. Так, зміст економічної освіти і виховання, підвищення їх ефективності перебували в центрі уваги Л. Абалкіна, В. Розова. У класичній педагогіці окремі аспекти економічного виховання учнів висвітлено в працях Я. Коменського, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського.

Питання професійної підготовки вчителя в аспекті окресленої проблеми розглядаються в працях В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, Н. Мешкова, О. Мороза.

Ю. Васильєв, Б. Шем'якін, Н. Горлач, О. Падалка, Д. Тхоржевський, І. Сасова та ін. розглядають у своїх дослідженнях формування економічного мислення учнів як одне із завдань економічної освіти та виховання.

Ученими активно здійснюється пошук шляхів ефективного формування економічного мислення та економічної культури учнів середніх навчальних закладів, проте проблема формування культури економічного мислення студентів вищих навчальних закладів, зокрема, майбутніх географів, не була предметом спеціального педагогічного дослідження.

Серед науковців у визначенні сутності поняття «культура економічного мислення» відсутній єдиний підхід, що пояснюється перш за все різноманітністю досліджуваних аспектів цього феномена, відсутня також єдина думка і щодо розуміння базових понять.

Тому **метою статті** є розкриття наявних у науковій літературі підходів до визначення таких понять як «економічне мислення» та «економічна культура».

Виклад основного матеріалу дослідження. У розумінні сутності поняття «економічне мислення» існує декілька підходів. Згідно з першим, воно розглядається як процес опосередкованого і узагальненого відображення у свідомості людей стану економічного життя у вигляді понять, в їх певній системі, логічному зв'язку; усвідомлення закономірностей розвитку суспільства; засвоєння емпіричного досвіду, економічних знань та їх застосування у свідомій діяльності (Л. Бляхман, К. Улибін, Б. Шем'якін та ін.).

Л. Пономарьов, І. Клепач та В. Попов розглядають економічне мислення як інтелектуальну властивість, здатність людини відображати, осмислювати економічні явища та відносини, пізнавати їх сутність і зв'язки, засвоювати й співвідносити економічні поняття, теорії, вимоги економічних законів із реальністю і відповідним чином будувати свою діяльність [2].

Дещо по-іншому розуміє досліджуване поняття О. Зіброва, яка трактує його як вищий ступінь людського пізнання економічних процесів в об'єктивній дійсності, яке визначає економічно обумовлені підходи у світогляді і господарській діяльності [3, с. 14].

Таким чином, не заперечуючи визначень економічного мислення, даних іншими авторами, у своєму дослідженні, дотримуючись позиції С. Лукаш, під економічним мисленням розумітимемо процес опосередкованого й узагальненого пізнання явищ економічної дійсності в їх суттєвих властивостях, зв'язках та відношеннях, який відбувається на основі готовності до їх осмислення завдяки використанню прийомів розумової діяльності, і завершується формуванням економічних знань, їх переходом у переконання та реалізацією у практичній діяльності [2].

Не менш важливим для розуміння сутності досліджуваного нами поняття є розгляд підходів до визначення «економічної культури» особистості.

Економічна культура виникає на певному етапі розвитку соціально-економічних відносин. Дослідження Т. Заславської, Р. Ривкіної та М. Лука-

шевич засвідчують, що на ранніх етапах людської історії соціально-економічні відносини формувались під тиском суспільних потреб та інтересів. Відносини суспільного розподілу праці, зайнятості, господарчої залежності (самостійності), розподілу робочих місць були пов'язані з тогочасними еталонами культури – цінностями, нормами, традиціями, що втілювались у певні норми економічної поведінки класів, соціальних груп та спільнот [4].

Тому, найбільш поширеним у науковій літературі, зокрема у соціології економіки, є розуміння сутності цього поняття як регулятора економічної поведінки.

На думку, М. Лукашевич, регулятивні можливості економічної культури закладено у взаємодії її інституціональної та особистісної складових.

Інституціональний аспект економічної культури – це, по-перше, цінності та соціальні норми, що характеризують інститути, які функціонують усередині економіки (виробництво, споживання, розподіл, ринок, підприємство та ін.); по-друге – цінності та норми, «породжені» не економічними, а іншими соціальними інститутами суспільства (право, мораль, політика, ідеологія, наука, сім'я, освіта, релігія та ін.). Хоч вони лежать за межами економіки, але безпосередньо (прямо) взаємодіють із нею.

С. Матвеев та Л. Лясота визначають економічну культуру як комплекс уявлень, переконань, звичок, стереотипів поведінки, які реалізуються в економічній сфері суспільства й пов'язані з економічною діяльністю [5].

На думку К. Степанова, економічна культура є сталою системою цінностей і стереотипів поведінки, культурних еталонів, традицій, соціальних звичаїв та умінь, які відтворюють домінуючі у суспільстві зразки та моделі соціоекономічної діяльності.

З педагогічної точки зору, економічну культуру трактують як соціально-обумовлений рівень розвитку особистості, що забезпечує її готовність до діяльності у сфері економічної діяльності; відображення в свідомості людей стану економічного життя, сукупності засвоєних економічних знань і досвіду, накопиченого суспільством, який сприяє активній трудовій і суспільній діяльності; сукупність економічних знань, свідомості, поведінки та цілеспрямованої творчої діяльності особистості в різних сферах економічного життя суспільства, що базується на гармонійному сполученні загальнолюдських цінностей, норм, традицій економічної діяльності, що виявляється у стосунках людини з навколишнім соціально-економічним середовищем [6].

Економічна культура формується через освіту і виховання. Економічна освіта полягає у формуванні економічних знань, вмінь та навичок господарювання, засвоєння попереднього досвіду у соціально-економічній дійсності. На відміну від економічного виховання, економічна освіта здобувається лише в навчальних закладах. Тому економічна культура значною мірою залежить від якості викладання предметів в навчальних закладах.

Щодо співвідношення понять «економічне мислення» та «економічна культура», то ми вважаємо, що вона близькі, взаємопов'язані, але не синонімічні. Так, важливим компонентом економічної культури є економічна свідомість – знання основних законів розвитку ринкової економіки, підвищення ефективності виробництва, перебудови його структури, вдосконалення виробничих відносин, системи управління та методів господарювання.

Складником економічної свідомості є економічне мислення – здатність до осмислення явищ економічного життя з урахуванням досягнень науки та техніки, яке сприяє творчому розв'язанню особистістю економічних проблем, конкретних трудових завдань.

Узагальнюючи, наявні в науковій літературі підходи до визначення базових понять досліджуваної проблеми, враховуючи специфіку вчительської праці та вимоги, висунуті до особистості випускника географічного факультету педагогічного ВНЗ, ми будемо виходити з того, що «культура економічного мислення» – це соціально обумовлений рівень розвитку особистості майбутнього вчителя географії, що поєднує в собі такі компоненти: спеціальні економічні знання (знання економічних законів і закономірностей, економічної термінології, компетентність у питаннях економічних змін, які відбуваються в нашій країні і т. д.); якості економічного мислення й свідомості (здатність до економічного аналізу, толерантність, прийняття економічних цінностей та їхнє співвіднесення із загальнолюдськими, критичне ставлення до дійсності тощо) та економічну поведінку (активна участь в економічній діяльності на різних рівнях, уміння раціонально організувати свою діяльність, пошук оптимального рішення проблем і т. д.).

Література

1. Лукаш С. В. Педагогічне розуміння економічного мислення / С. В. Лукаш // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 1. – С. 26–34.
2. Лукаш С. В. Формування економічного мислення підлітків у процесі навчально-трудової діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С. В. Лукаш. – Київ, 2001 – 20 с.
3. Зиброва О. Г. Формирование системы экономических знаний в профессиональном образовании студентов технического вуза : автореферат дис на соискание науч. степени. ... канд. пед. наук спец. 13.0.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. Г. Зиброва. – Тольятти., 2000. – 24 с.
4. Лукашевич М. П. Соціологія економіки / М. П. Лукашевич. – Режим доступу до джерела: http://tourlib.net/books_others/lukashevych_pos.htm.
5. Матвеев С. О. Економічна соціологія / С. О. Матвеев, Л.І. Лясота. – Режим доступу до джерела: http://tourlib.net/books_others/matveev101.htm.
6. Надточієва О. О. Формування економічної культури особистості старшокласників з використанням засобів мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. О. Надточієва. – Луганськ, 2000 – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2011 р.

Доброскок І. І.
доктор пед. наук, доцент,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет ім. Г. Сковороди»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ

У статті розкриваються організаційно-дидактичні основи навчальної діяльності у ВНЗ. Розкрито механізм соціально-педагогічного впливу на майбутніх фахівців, функції вищої школи у системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: соціальний педагог, вищий навчальний заклад, управління навчальним процесом.

В статье раскрываются организационно-дидактические основы учебной деятельности в вузе. Раскрыт механизм социально-педагогического воздействия на будущих специалистов, функции высшей школы в системе профессиональной подготовки будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: социальный педагог, высшее учебное заведение, управление учебным процессом.

The author describes the organizational and didactic framework of training activities at the university. The mechanism of socio-pedagogical influence on future professionals, the functions of higher education in the training of future social workers.

Keywords: social worker, university, management of educational process.

Економічний та соціальний розвиток України багато в чому залежить від прояву особистісних і професійних якостей її громадян. З одного боку, розвиток людини охоплює нові знання та проникає в реальне життя за рахунок потреб суспільства, що супроводжується тенденціями диференціації та спеціалізації наук, які розвиваються самостійно, з іншого, – ці науки інтегруються й вивчають один об'єкт, але з відмінних позицій, що дозволяє забезпечувати ефективну професійну підготовку студентів на тлі практичного людинознавства, що має проявлятися в зростаючій інтелектуалізації соціальних чинників, які впливатимуть на розвиток економіки нашої держави й базуватимуться на глибоких знаннях її законів, що характеризуються загальнолюдськими цінностями та враховують гідність і унікальність кожної особистості, її професійні навички.

З огляду на це головним завданням вищої освіти є формування в студента гуманістичних нахилів, розуміння власного майбутнього в суспільному та професійному житті, розвиток комунікативних і організаторських здібностей, вміння аналізувати соціальні явища та процеси. Необхідно переосмислити весь процес освіти, її мету, основні завдання й принципи, перейти до поєднання наукової та практичної сфер соціальної педагогіки, переосмислити зміст практичної діяльності в системі підготовки магістрів з урахуванням самостійного і творчого усвідомлення ними знань. Такі знання довше зберігаються, вони дієві, а стимулом їх поповнення служить не